

diga dyker ned för att för alltid försvinna¹.

Men vad är då det skönaste? Beror det ej på tycke och smak? Vore så förhållandet, skulle allt vad estetik heter hänga i luften. Men det gör ej estetiken, ej heller den underavdelning därav, som vi kalla sången i Guds hus. Men vad är då det normgivande? Vi ha en sådan norm oss given framför allt i tider, då kyrkan var en sjungande kyrka. Så var förhållandet med

den lutherska kyrkan på 1500- och början av 1600-talet. Där ha vi grunden fast och säkert lagd för alla reformsträvanden i kyrkomusikaliskt hänseende. Väl har åtskilligt av denna tids församlingssång dött, men den har dött för att uppstå ur sin grav, så snart en ny tid, trött på modernt kling-klang, längtar efter renare och bättre uttryck för sina religiösa behov.

(Slut i nästa nummer.)

F. M. Allard.

Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan.

Av 1908 års Kyrkomöte begärdes utarbetande av bl. a. ett Vesperale för Svenska Kyrkan. 1914 avgavs kommitterades förslag, ett såväl kvalitativt som kvantitativt mycket betydande arbete, som har haft en stor uppgift att fylla genom att väcka våra församlingars intresse och förståelse för den gregorianska sången. Kyrkomötet ville emellertid på goda grunder icke utan vidare godkänna detta förslag utan begärde dess »slutredigering». Det är denna slutredigering, vars resultat nu föreligger i de båda volymerna »Vesperale för Svenska Kyrkan» och »Psalterium eller Psaltaren i urval, anordnad för växelsång. Tillägg till Vesperale för Svenska Kyrkan», båda utgivna på Diakonistyrelsens förlag 1925.

Anmärkas må allra först, att förlaget enligt utsänt prospekt hyser den egendomliga uppfattningen, att detta Vesperale och Psalterium utan vidare är auktoriserat.

Mot 1914 års Vesperale torde ur liturgisk-musikalisk synpunkt särskilt tvänne allvarsamma anmärkningar kunna framställas. Den ena är, att i detsamma äro blan-

dade om varandra gregoriansk och modern musik. Psalmodien, vesperns egentliga grundbeståndsdel, blir som en medicin, av vilken blott små doser i sänder kunna givas och mellan vilka dessutom en sockerbit behöver skjutas in. Det hela får på detta vis något oroligt, konsertartat över sig. Detta, tillsammans med den omständigheten att predikan regelbundet är inordnad ungefär mitt i vespern, gör att denna i betänkelig grad förlorar sin egentliga karaktär: att vara bön och nedsjunker till att bliva blott konsert.

Den andra huvudanmärkningen gäller det synnerligen godtyckliga sätt, varpå psaltonerna behandlats. Ingen, som prövat 1914 års Vesperale har kunnat undgå att märka detta och känna hur otillfredsställande det i detta hänseende är.

Det är nu intressant, att skärskåda det nya Vesperalet och Psalteriet ur dessa båda synpunkter.

1) Vi tänka då först på blandningen av nytt och gammalt, gregorianskt och modernt. I detta hänseende utvisar det nya Vesper-

¹ Se härom bisk. Eklunds föredrag: Kyrkans psalmbok och de andliga sångerna vid omnämnda möte i Göteborg 1916.

ralet ett obestridligt framsteg. Så är t. ex. i matutinen alla körsånger strukna. Skall körsång förekomma, anvisas plats åt densamma före själva matutinens början. Detta är utan tvivel en uppenbar förbättring. Mindre tillfredsställelse är däremot, att predikan inlagts mitt i matutinen. (Dock vill det synas, som om kommitterade ansåge predikan i matutinen såsom undantagsfall).

I vespern är förhållandet i detta hänseende mindre gynnsamt. Där inlägges under alla förhållanden mitt i vespern en hel svensk psalm, eventuellt även predikan och körsång.

Completoriet åter sönderbrytes lyckligtvis varken av svenska psalmer, predikan eller körsång. Att den gregorianska sången sedan 1914 vunnit betydande terräng är uppenbart.

En sak, som är ägnad att förvåna, måste emellertid i detta sammanhang påpekas. Det är användandet av Bayerska Agendans melodi till Gloria Patri. Den må vara aldrig så välkänd. Den må i och för sig vara aldrig så god. Så som den nu kommer är den ägnad att på ett ganska kraftigt sätt störa det enhetliga intrycket. Den är främmande i det sammanhang där den nu kommer och den verkar främmande. Det är ju ock inkonsekvent att bibehålla det gamla sättet att sjunga Gloria Patri vid psalmerna men frångå det vid de inledande versiklarne.

En annan misslyckad, liknande åtgärd, som också förtjänar anmärkas, är inläggandet av Mässmusikens c-moll-litania i vespern. Den har en alldeles för modern och bitvis alltför sentimental karaktär för att passa i denna omgivning.

2) Även kommitterades behand-

ling av psalmodien torde få anses innebära ett avsevärt framsteg i förhållande till 1914 års förslag, vittnande om ökad förståelse för psalmtönernas väsende. Dock torde Psalteriet vara den svagaste punkten i kommitténs arbete. Godtyckligheten i fråga om psalmernas inpassande under psalmtönerna är nämligen fortfarande förvånande.

Man hade kunnat vänta att en kommitté av de kvalifikationer som den ifrågavarande hade antingen före arbetet med psalmtönerna eller under detsamma i varje fall före slutredigeringen, gjort sig reda för de principer, som borde följas, och sedan tillämpat dessa. Det är nämligen a priori att förmoda, och erfarenheten bestyrker detta på det kraftigaste, att de regler, som bruka tillämpas vid den latinska psalmodieringen, icke utan vidare kunna tillämpas på ett språk med så avvikande accentförhållanden som svenskan. Några bestämda principer synas emellertid knappast ha blivit följda. Icke sällan ser det ut, som om stavelserna vore nästan på måfå placerade under kadensernas noter. Jag vill icke tala om de många fall, där verkliga svårigheter föreligga, ofta utav tröstlösaste beskaffenhet. Utan jag vill nöja mig med att påpeka några fall, där den rätta accentueringen synes ligga i öppen dag. Ps. 19: 6 bör väl ändå accentueras: »intet är *skytt* för dess *hetta*». Kommittén accentuerar emellertid ogenerat: »Intet är *skytt för dess hetta*». — Ps. 33: 9 bör givetvis accentueras: »han *bjöd* och det *stód* där». Kommittén har: »han *bjöd och det stód där*». Ps. 65: 13 bör väl lyda: »du *jämnar det* som är *uppplöjt*». Kommittén läser: »du *jämnar det som är uppplöjt*». Ps. 95: 5 bör heta: »hans

händer hava dánat det tórra». Kommittén har: »hava danát det tórra». — Ps. 95: 6 bör lyda: Hérren vår skápare». Kommittén har: »Herrén vår skápare». — Ps. 116: 3 bör accentueras: »Nöd och bedrövelse». Kommittén har: »nöd och bedrövelse». — Ps. 121: 3 bör lyda: »hán som bevarar dig». Kommittén har: »han sóm bevarar dig». — Ps. 146: 6 bör accentueras: »bröd át de húngrande». Kommittén har: »bröd át de húngrande».

Samtliga dessa stickprov äro för enkelhetens skull valda från en enda psalmtön, den femte. De äro samtliga sådana att man med användande av de vanliga latinska reglerna för psalmodien hade kunnat komma till rätta med dem.

Även några andra exempel på kommitténs sätt att behandla psalmtönerna må anföras.

Ps. 19: 3 placerar kommittén av utgrundlig anledning tvenne stavelser (»ja än») under den första betonade noten i femte psalmtönens slutkadens. Enligt alla regler och även enligt kommitténs eget förfarande i de flesta andra fall skulle den obetonade stavelsen (»än») placerats under den följande, obetonade noten. Liknande inkorrektheter förekomma t. ex. i Ps. 92: 9 »bliva», 116: 11 »äro», 116: 13 »Herrens» (i detta sista fallet gäller det den senare av de betonade noterna).

I Ps. 33: 21 slutar senare halvversen på det accentuerade b-et. Huru skall detta förklaras? Är det avsett att vara en i slutkadensen införd motsvarighet till *mediatio correpta*, ett slags *terminatio correpta* sålunda? I så fall hade det varit all anledning att lämna något meddelande om en så oväntad nyhet i förordet. Eller är det meningen att »namn»

skall sjungas under både b och g? Intet finnes i varje fall som antyder något sådant. Skulle emellertid detta vara meningen äro vi inne på samma olyckliga våldförande av psalmtönerna som kännetecknade 1914 års förslag. — Liknande fall förekomma t. ex. i Ps. 57: 4 och Ps. 88. I denna senare på icke mindre än åtta ställen.

I Ps. 65: 8 användes omgjördad. I samma psalms 16:de vers accentueras omgjorda. Man hade kunnat vänta att i samma psalm samma ord accentuerats på samma sätt. Detta i all synnerhet, som i detta fall ingen som helst svårighet finnes för ett konsekvent förfarande.

I en del fall förekommer under den obetonade noten efter accenturerad not i kadens trenne stavelser. Jag har antecknat t. ex. Ps. 22: 24 »Is-raels barn», 98: 4 »Is-raels hus», 116: 8 »Fot — ifrån fall», 119: 26 »sva-rade mig». Detta är emot bruket vid den latinska psalmodien. Emellertid är det ingalunda min mening att klandra kommittén härför. Tvärtom. Mig synes detta vara det riktiga sättet att lösa en av de största svårigheterna vid de svenska texternas anpassning efter psalmtönerna. Men om kommittén varit av denna uppfattning, varför icke då använda denna regel oftare, d. v. s. i alla de många liknande fall, som förekomma? Att ibland tillåta tre obetonade stavelser under obetonad not i kadensen, i andra precis lika fall icke tillåta det verkar onekligen alltför litet genomtänkt och principlöst och är ägnat att åt psalmodien ge en godtycklighetens prägel, som måste inverka i hög grad menligt för dess rätta förståelse.

Undertecknad vill uttryckligen betona att ovanstående endast ut-

göra en liten axplockning ur det alltför rikhaltiga materialet. De anförda exemplen torde emellertid vara fullt tillräckliga för att visa att det är långt ifrån det nya Psalteriet till idealet och att det därför vore att högeligen beklaga, om den uppfattningen vore riktig, att detta Psalterium utan vidare vore auktoriserat¹.

Vi ha nu pekat på ett par brister hos 1914 års förslag, som det nya Vesperalet åtminstone i någon mån avhjälpt. Vi må nu ock påvisa ett par punkter, i vilka det nya står avgjort efter. Den ena är av rent praktisk natur: lätthandterligheten. Den andra är av vida djupare beskaffenhet: förbindelsen med kyrkoåret.

1) Få liturgiska böcker torde ha varit så bekvämt uppställda som 1914 års Vesperale. Allt till den musikaliska sidan av vespern hörande materialet var tryckt efter vartannat i följd och fullständigt omtryckt för varje gång. Om detta än var ett slöseri med papper och tryck, så medförde det likväl den fördelen att det var omöjligt att förvilla sig däri.

Materialet till en vesper enligt den nya ordningen måste sökas på fem olika ställen: koralboken, vesperalet, psalteriet (2 ställen) samt (det blivande) hymnariet. Mot att psalmbokens psalmer icke blivit intryckta torde inga invändningar kunna göras. Beträffande hymnerna ställer sig saken annorlunda. Redan ur praktisk synpunkt hade det varit önskvärt att ha hymnerna inryckta i Vesperalet. Dessutom hade, genom att ett lämpligt urval gregorianska hymner meddelats, den fördelen vunnits att vederbörande icke så mycket frestats

till att från annat håll plocka in i sammanhanget alldeles opassande hymner. Mot Psalteriets anordning är det emellertid, som den allvarsammaste anmärkningen i praktiskt hänseende måste riktas. Antifonerna, som skola inrama psalmerna, äro placerade i en grupp i slutet av boken. D. v. s. sångarne måste förutom Vesperalet ha Psalteriet uppslaget på två ställen. Huru besvärligt och hinderligt detta vändande i Psalteriet måste vara, kan man lätt föreställa sig.

2) Vida betydelsefullare är emellertid Vesperalets ställning till kyrkoåret. 1914 års Vesperale torde ha utfört en stor gärning genom att hos många väcka till liv känslan för de utomordentligt rika uppbyggelsevärden, som kyrkoåret innebär, där denna känsla under frikyrkligt inflytande blivit helt utplånad eller åtminstone avtrubbad.

Det nya Vesperalet tar ytterst liten hänsyn till kyrkoåret. Som bibellektion i matutinen anvisas på söndagen episteln. I vespern anbefalles en (svensk) psalm de tempore. På långfredagen kan i vespren »Improperierna» utföras i stället för litanian. Detta synes vara allt. Icke ens rörande den i vespren medgivna hymnen lämnas någon anvisning att den bör vara de tempore.

Tidegårdens centrala del — psalmodien — är ställd helt och hållet utanför kyrkoåret. Detta synes vara en av de mest påtagliga bristerna i det nya förslaget och en av de allra allvarsammaste anmärkningarna mot detsamma. Hur hade detta fel kunnat avhjälpas?

¹ Anledningen till att jag icke närmare ingått på denna så utomordentligt viktiga fråga är att en särskild uppsats av annan hand behandlande uteslutande detta spörsmål är avsedd att under närmaste framtid införas i denna tidskrift.

Enklast, om än endast till en viss grad, genom en tabell, i vilken angåves psalmer, lämpliga för de olika tiderna och högtiderna. Redan detta hade varit icke så litet. Nu kan invändas att en dylik tabell kan envar göra upp åt sig själv. Härtill må i så fall svaras att de som sysslat så mycket med hithörande ting som kommitténs medlemmar förvisso väl veta, att detta ingalunda är någon lätt uppgift och att präster och organister väl behöva hjälp därvidlag.

Psalmens liturgiska inramning i tidegården är emellertid antifonen. Den anger under vilken synpunkt psalmen vid varje särskilt tillfälle bör bedjas. Det är därför den som i främsta rummet skall ge kyrkoårets färg åt dessa bönestunder. I de antifoner, som äro bifogade Psalteriet, hade man därför haft rätt att vänta ett fullt tillräckligt antal antifoner de tempore. Men vad finner man? Jo, att de allra flesta av de meddelade 25 antifonerna kunna användas ungefär lika bra vid vilken tid på kyrkoåret som helst. Detta är onekligen utomordentligt fattigt.

Julottan t. ex. är väl ett av de tillfällen, då man kan förmoda att matutinen skall komma till användning. Efter att förgäves hava letat efter en antifon, talande om julens stora ämne, får man nöja sig med en som lika bra passar på vilken söndag eller vardag som helst. Detta torde komma att bereda mången stor besvikelse.

Som sammanfattning av det sagda vill jag såsom min uppfattning framhålla, att framför allt dessa båda förbättringar ovillkorligen måste påyrkas före ett slutligt fastställande, nämligen: 1) En avdelning antifoner de tempore måste tillfogas. 2) Psalteriet måste grundligt omredigeras enligt be-

stämda och konsekvent följda principer.

Några spridda anmärkningar må ytterligare tillfogas.

Kommittén har, om än i alltför stympat skick, i matutinen upptagit ps. 95 (efter begynnelseorden kallad »Venite»). Denna psalm har av ålder sjungits i början av matutinen under särskilt rikt utbildade former av psalmtonerna och inramad av en kort antifon, det s. k. invitatoriet. Invitatoriet har av kommittén fullständigt strukits. Åtminstone juldagens invitorium (»Christus natus est nobis: venite adoremus») hade väl kunnat bibehållas för att förläna julottan en högtidligare prägel än andra dagars matutin. Skulle icke julinvitatoriets ord förlänat det följande jublet ännu mera eftertryck?

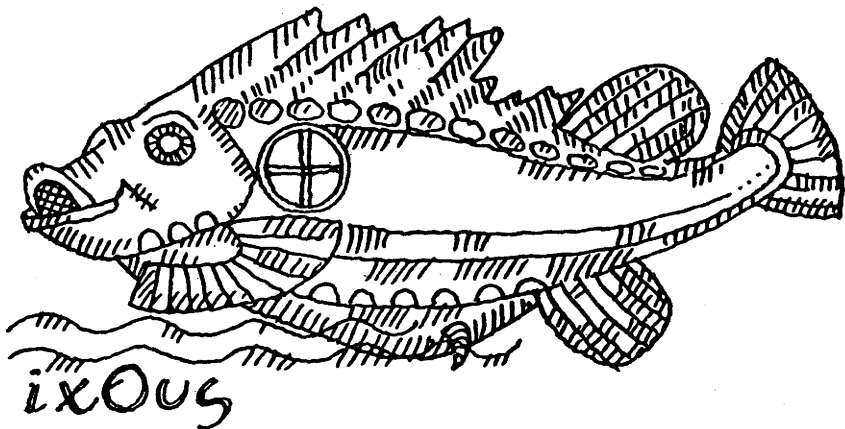
I vespren och kompletoret förekommer den sköna antifonen »Salva nos, Domine, vigilantes». Vad anledning finnes att sönderstycka denna för växelsång så som skett tvärtemot bruket vid de övriga i psalteriet införda antifonerna? (Detta är ett återfall till en av 1914 års mindre lyckade traditioner).

Den plats, som den gamla vigvattensantifonen »Asperges me» fått i kompletoret synes rätt egenomlig. Skall den infogas i kompletoret, sådant kommittén har detta, så torde väl den naturliga platsen vara efter syndabekännelsen (alltså emellan n:r 5 och 6).

Såsom en brist måste det framhållas att kompletoriets responorium breve icke erhållit någon musik. Såsom det nu står där torde det antingen komma att helt utföras av prästen eller ock bortfalla. Bägge delarna äro mindre tillfredsställande. En högst egenomlig anvisning återfinnes å sid.

22 i Vesperalet. Det heter där: »Därefter Litaniebön, varvid följande form kan användas, eventuellt utökad med lämpliga av tid och omständigheter föranledda böner i litanieform». Är det meningen att åt de enskilda prästerna och kantorerna överlämna utformandet av dessa tillägg i litanieform? I så fall synes anvisningen i hög grad betänklig.

Tvenne viktiga saker ha här icke blivit upptagna till behandling nämligen dels böneavdelning, dels kommitténs tillvägagångssätt, när det gäller att anpassa de gamla melodierna till antifoner o. d. efter de svenska orden. Båda dessa saker förtjäna att uppmärksammas. Möjligen blir denna tidskrift i tillfälle att framdeles behandla dem.
Knut Peters.

Kyrklig Symbolik.

När förr tappra män bådades upp att i ofredstider försvara sitt och de sina, hände det att anföraren, så vet man att berätta, aftonen före det stora och avgörande slaget lät kalla samman sina män och bjuda dem att var och en gå att hämta av det de ägde det mest dyrbara och bära det fram till lägerplatsen. Befallningen åtlyddes och snart var på platsen framför härföraren samlad en skatt, så stor och skimrande skön att dess värde ej kunde bestämmas. Denna stora skatt tog sedan härföraren och gick åstad att gömma den på ett säkert ställe och en plats, endast känd av honom själv. Under den

följande dagens strid skydde männen, som genom denna dolda skatt voro länkade vid varandra med starka fast osynliga band, ingen fara utan drevo med stort mod fienden ur sitt land. Det var i sådana nattliga timmar ordet *Sacramentum* föddes. Och födelse-timmans händelser kasta i viss mån ljus över ordets innebörd. Vad är väl *sacramentum* annat än *dold skatt*?

Sacramentum är också ett av de få ord som något så när helt kan täcka allt det, Kristus lämnade sin stridande församling på jorden att vårda och bruka. Om denna församlingens uppgift alltfört är att